

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGI
NAVOIY DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI**

“O'ZBEKISTON TARIXI” KAFEDRASI

KURS ISHI

**MAVZU: NAVOIY VILOYATI OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA
ISLOHOTLARNING AMALGA OSHIRILISHI**

Bajardi:

3 “A” guruh talabasi S.Shirnova

Qabul qildi:

kat.o'qit. U.Narzullayev

Navoiy-2016

**MAVZU: NAVOIY VILOYATI OILY TA'LIM MUASSASALARIDA
ISLOHOTLARNING AMALGA OSHIRILISHI**

REJA:

KIRISH

**1. KADRLAR TAYYORLASH MILLIY DASTURI VA TA'LIM
ISLOHATLARINING TAKOMILLASHUVI**

**2. O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM TIZIMI VA UNING O'ZIGA XOSLIGI
XUSUSIYATLARI**

**3. NAVOIY VILOYATI OILY TA'LIM MUASSASALARIDA
ISLOHOTLARNING AMALGA OSHIRILISHI**

XULOSA

FOYDALANGAN ADBIYOTLAR VA MANBALAR

KIRISH

Mamlakatimiz kelajagi so'zsiz bevosita kadrlarning qanchalik puxta tayyorlanishga bog'liq. Prezidentimiz aytganidek, "Biz oldimizga qanday muammoni yechish zarurati tug'ilmasin, gap oxir-oqibat, bari bir kadrlarga borib taqalaveradi. Mubolag'asiz aytish mumkinki, bizning kelajagimiz, mamlakatimiz kelajagi"¹.

Yangicha fikrlaydigan, zamonaviy bilimlarni puxta egalagan barkamol, tashkilotchi va zukko kadrlarga ega bo'lish uchun, birinchi navbatda, ta'lim-tarbiya tizimni zamon ruhiga mos ravishda o'zgartirib borishni, uni hozirgi davr talabidan sira ortda qoldirib bo'lmasligini hayot taqozo etmoqda. Shu ma'noda, Navoiy viloyati xalq ta'lim muassasalarida "milliy model" asosida O'zbekistonning xalqaro andozalardagi zamonaviy taraqqiyotini ta'minlay oladigan dadil, mustaqil tafakkurli, malakali, bilimli mutaxassis, ayni paytda ichki insoniy sifatлари barq urib kamolotga yetgan kadrlarni tayyorlash maqsadida qilinayotgan ezgu ishlar davom etmoqda.

Istiqlol yillarida mamlakatimizda ta'lim tizimini isloh qilish, milliy kadrlar tayyorlashni zamon talablari darajasiga ko'tarish masalasiga jiddiy e'tibor qaratila boshlandi. Prezident Islom Karimov hali davlatimiz mustaqilligni qo'lga kiritmagan kezlardayoq o'z nutqida "Fanga iste'dodli yoshlarning kirib kelishini ta'minlash uchun kompleks tadbirlar turkumini amalga oshirish zarur. Bu borada oliy maktabning, hatto o'rta ta'lim maktablarining faoliyatini tubdan qayta qurish kerak..." degan edi. Mustaqilligimiz me'mori o'sha vaqtlardan oq amaldagi sobiq sho'rolar ta'lim tizimi talabga mutlaqo javob bermayotgani, respublikamiz dadil oyoqqa turib olmog'i uchun unga malakali kadrlar va bunday kadrlarni tayyorlashni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan dastur zarurligini ko'p bor ta'kidlar edi².

O'zbekistonda mustaqillik yillarida ilm-fanning rivojlanishi uchun barcha shart-sharoitlar yaratildi. Iqtisodiy qiyinchiliklar hamda o'tish davri muammolariga qaramasdan sovet tuzumi davrida shakllangan ilm-fan

¹ Islom Karimov. O'zbekiston XXI asrga intilmoqda. Toshkent: O'zbekiston, 1999. - B. 18

² Karimov I. A. O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida. – Toshkent: O'zbekiston, 2011. B-81.

infrastrukturasi bir tomondan saqlab qolindi, boshqa tomondan uning yanada rivojlanishi uchun huquqiy, ma'naviy, iqtisodiy asoslar yaratildi.

Barkamol avlod ta'lim-tarbiyasi O'zbekiston davlati siyosatining ustuvor vazifasi hisoblanadi. Zotan, bugun kamol topayotgan yoshlarimiz jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-texnikaviy rivojlanishi hamda madaniyatning o'sishini ta'minlovchi asosiy kuch hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, O'zbekistonda mustaqillikning dastlabki kunlaridan jamiyatdagi Yangilanish va islohotlar, iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi, davlatning jahon hamjamiyatiga integratsiyalashuvining asosiy bo'g'ini sifatida ta'lim tizimini isloh qilish bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. Ta'lim tizimidagi islohotlar - ijtimoiy siyosiy jarayonda mustaqil fikrlaydigan, istiqbolli maqsadlarni aniqlaydigan va ularning yechimini topa oladigan, ijodkor, yuksak kasbiy madaniyatga ega bo'lgan Yangi avlod kadrlarini shakllantirishga yo'naltirilgan.

1. KADRLAR TAYYORLASH MILLIY DASTURI VA TA'LIM ISLOHATLARINING TAKOMILLASHUVI

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan so'ng 1992 yil 2 iyulda "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunning qabul qilinishi ta'lim tizimida islohotlarni boshlab berdi. Maktablarning moddiy va o'quv texnika bazasini mustahkamlash, ta'lim dargohlarini pedagog kadrlar bilan ta'minlash, ta'lim va tarbiyani milliylik asosida takomillashtirish, ta'lim sohasida rivojlangan davlatlar tajribasini o'rganish asnosida bu tizimni jahon andozalariga yaqinlashtirish borasida muhim tadbirlar amalga oshirildi.

Asosiy qonunimiz Konstitutsiyamizda esa har bir fuqoro bepul ta'lim olish huquqiga ega, ta'limning davlat nazoratida ekanligi kafolatlanadi,³ deya alohida ta'kidlangan.

1997 yil 29 avgust O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining IX sessiyasida Yangi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va Kadrlar tayyorlash milliy dasturi qabul qilindi.⁴ Kadrlar tayyorlash milliy dasturida mamlakatimizda ta'lim islohotlarini yanada chuqurlashtirish vazifalari va dasturlarni ruyobga chiqarish bosqichlari asoslab berildi.

«Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi» milliy tajribaning tahlili va ta'lim tizimidagi jahon miqyosidagi yutuqlar asosida tayyorlangan bo'lib, u milliy modelni ro'yobga chiqarishni, har tomonlama kamol topgan, jamiyatda turmushga moslashgan ta'lim va kasb-hunar dasturlarini ongli ravishda tanlash va keyinchalik puxta o'zlashtirish uchun ijtimoiy-iqtisodiy, huquqiy, pedagogik-psihologik va boshqa tarzdagi sharoitlarni yaratishni, jamiyat, davlat va oila oldidagi javobgarligini his etadigan fuqarolarni tarbiyalashni⁵ o'z oldiga maqsad qilib olgandir.

- «Bizga milliy kadrlar tayyorlashning maxsus dasturi kerak, bu dastur:
- umumiy ta'lim maktablarida dars berish sifatini oshirish (o'qituvchilarni, metodistlarni qo'shimcha ravishda moddiy rai'batlantirish, maxsus sinfxonalar

³ O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. - Toshkent: O'zbekiston, 2010 yil. - B.9.

⁴ O'zR Oliy Majlisining axborotnomasi. - Toshkent:1997.№9.-B.225.

⁵ O'zbekistonning yangi qonunlari. -T., «Adolat», 1998 y. 18-son, 10-bet.

barpo etish, oliy o'quv yurtlarining maktablarini otaliqqa olishni yo'lga qo'yish va shu kabilarni);

- eng iste'dodli bolalar uchun maktablar ochishni;
- korxonalar bilan maktablar o'rtasida sifat jihatidan Yangi munosabatlarni joriy etishni;
- hunar texnika bilim yurtlarida ho'jalik hisobini joriy qilishni va shu asosda ommaviy kasb kadrlari tayyorlash sifatini keskin oshirishni;
- oliy o'quv yurtlarida mutaxassislar tayyorlash sistemasini qayta qurishni, bu sohaga kadrlar tayyorlashni buyurtma berish usulini joriy etishni o'z ichiga olishi kerak»⁶ degan edi Prezident Islom Karimov Islom Abdug'aniyevich Karimov.

Milliy dasturning hayotimizga tadbqiq etilishi uch bosqichda belgilandi.

Birinchi bosqich, 1997-2000 yillarda amaldagi ta'lim tizimining ijobiy jihatlarini saqlab qolish asnosida huquqiy-me'yoriy, ilmiy-metodik, moddiy-moliyaviy shart-sharoitlar yaratish, Yangi talablarga javob bera oladigan pedagogik kadrlarni tayyorlash, davlat ta'lim standartlarini yaratish va Yangi o'quv dasturlari ustida ishlash, umumta'lim maktablarini tuzilish jihatdan qayta qurish, uch yillik ta'lim, o'rta maxsus va kasb-hunar bilim yurtlari (akademik litsey va kasb-hunar kolleji) tizimiga zamin tayyorlash, uzluksiz ta'lim-tarbiya tizimiga asos soladigan tadbirlarni amalga oshirish va ijtimoiy himoyani kafolatlash kabi masalalar belgilab qo'yildi.

Ikkinchi bosqich, 2001-2005 yillarda Milliy dasturda belgilangan vazifalardan to'laonli ravishda amaliyotga tadbqiq etish maqsad qilib qo'yildi. Bu bosqichda avvalambor, majburiy umumiy o'rta va maxsus, kasb-hunar ta'limiga, Shuningdek, o'quvchilarning qobiliyatlari va imkoniyatlariga qarab tabaqalashtirilgan ta'limga o'tishni to'liq amalga oshirish, ta'lim muassasalarini maxsus tayyorlangan malakali pedagog kadrlar bilan ta'minlash, ularning faoliyatida raqobatga asoslanagn muhitni vujudga keltirish ko'zda tutildi.

⁶ O'n ikkinchi chaqiriq O'zbekitson Respublikasi Oliy Kengashining navbatdan tashqari t'qqizinchii sessiyasidagi nutqidani. «Ma'rifat» gazetasi. 1992 y., 7 yanvar.

Uchinchi bosqich, 2005 va undan keyingi yillarda to'plangan tajribani tahlil etish va umumlashtirish asosida mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish istiqbollari muvofiq kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish va yanada rivojlantirish hamda ta'lim muassasalarining resurs kadrlar va axborot bazalarini mustahkamlash, o'quv-tarbiya jarayonini Yangi o'quv-uslubiy majmualar, ilg'or pedagogik texnologiyalar bilan to'liq ta'minlash, o'quv jarayonini axborotlashtirish, uzluksiz ta'lim tizimini jahon axborot tarmog'iga ulanadigan kompyuter axborot tarmog'i bilan to'liq ta'minlash kabi vazifalarni amalga oshirish nazarda tutildi.⁷

Dastur asosida kadrlar tayyorlashning "milliy model"i yaratildi. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi O'zbekistonning strategik maqsadi rivojlangan demokratik davlat barpo etish taraqqiy etgan mamlakatlar hamjamiyatining teng huquqli a'zosiga aylanishning ifodasidir. Ana shu ulug'vor maqsaddan kelib chiqib, "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" uzluksiz ta'lim tizimi orqali har tomonlama kamol topgan shaxsni shakllantirishni vazifa qilib qo'yadi.

Bugungi kunda ta'lim tizimida ta'lim-tarbiya sifat samaradoligini eng asosiy va kechiktirib bo'lmas galdagi rivojlantirishning asosiy vazifasi –ta'lim tizimini muqobil rivojlantirish mexanizmini yaratish, XXI asr shiorlari hamda mamlakatni rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy ehtiyojlari, shaxs, jamiyat va davlatning talabalariga mos kelishini ta'minlashdan iboratdir.

Mazkur Dasturning maqsadi- tayyorlanayotgan kadrlarning demokratik o'zgarishlar va bozor islohoti talablariga muvofiqligi, raqobatbardoshligi, yuqori malakaga ega bo'lishini ta'minlashdir. Uni ruyobga chiqarishning asosiy yunalishlari va quyidagilardan iborat:

Birinchidan, ta'limning uzviyligi va uzluksizligini ta'minlash. Bunda umumiy o'rta ta'lim, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi, oliy pedagogik ta'lim hamda oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim, ilmiy pedagog kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash tizimida uzviylik va uzluksizlikni ta'minlanadi. Institutdagi ta'lim va tarbiya faoliyatiga ilg'or pedagogik va tarbiya

⁷ Qarang: Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. – Toshkent: SHarq,- B.13, 40-41.

texnologiyalarini tadbiq etishning ilmiy-nazariy asoslarini yaratish, fanlarning tarbiyaviy, ta'limiy, shaxsni shakllantiruvchi funksiyalari yaxlitligini ta'minlovchi uzviylashtirilgan dasturlarini ishlab chiqish, ta'lim sifati ko'rsatkichlari va mezonlarini takomillashtirish, talabalar bilimini baholashning avtomatlashtirilgan nazorat va boshqaruv tizimini yaratish, monitoringini shakllantirish, oliy pedagogik ta'limda fanlarni fundamentallashtirish amalga oshirilishi nazarda tutiladi.

Ikkinchidan, oliy ta'lim tizimida pedagog va ilmiy-pedagog kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirishdagi mavjud tizimni takomillashtirish, professor-o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish, kasb tavsiyanomalari, ularning ma'naviy kamolot darajasini aniqlash metodikasini ishlab chiqish, ilmiy ijodiy salohiyatini, kompyuter savodxonligini oshirish, xorijiy tilni o'zlashtirish darajasi, oliy ta'lim muassasasi rahbar kadrlari zahirasini yaratishga e'tibor kuchaytiriladi.

Uchinchidan, ta'lim mazmunini milliy, umuminsoniy qadriyatlar va an'analar asosida jahon talablari darajasida takomillashtirish yo'nalishida ta'lim oluvchilarning yuksak kasbiy tayyorgarlik darajasi, malakasi, ma'naviy-axloqiy tarbiyasiga nisbatan qo'yiladigan talablarni belgilab beruvchi va ta'lim sifatini jahon talablari darajasiga ko'tarilishga qaratilgan Davlat ta'lim standartlari, o'quv reja va fan dasturlarining Yangi avlodi ta'lim jarayoniga tadbiq qilinadi, global fikrlash, global kasbiy mahoratga ega bo'lish tamoyilini ta'minlovchi ta'lim mazmuniga erishiladi, axborot texnologiyalari va kompyuterlar asosida ta'lim olishni o'quv-uslubiy majmualari yaratiladi va amalga tadbiq qilinadi, talabalar bilimini baholashda xorijiy davlatlar oliy o'quv yurtlari tajribasidan kelib chiquvchi reyting tizimi yaratilib ta'lim jarayoniga joriy etiladi, muqobillik va raqobatga asoslangan o'quv adabiyotlarining Yangi avlodini yaratishda ishtirok etiladi.

To'rtinchidan, ma'naviy barkamol, g'oyaviy kurashchan va ijtimoiy faol shaxsni shakllantirishga mexanizmini takomillashtirish yunalishi barkamol shaxsni shakllantirish konsepsiyasini ishlab chiqish, talaba-yoshlarda mafkuraviy immunitet va g'oyaviy kurashchanlikni shakllantirishning ilmiy asoslarini yaratish

hamda amaliy ko'nikma hosil qilish mexanizmini ishlab chiqish va amaliyotga tadbiq qilish va boshqa vazifalarni taqozo qiladi.

Beshinchidan, iqtidorli talaba yoshlarni tarbiyalashni takomillashtirish yunalishi mazkur jarayonning ilmiy asoslangan psixologik-pedagogik va ilmiy-metodik ta'minotini, abiturentlar tayyorlash tizimini yaratish va amalga tadbiq qilishni o'z ichiga oladi. Dasturda ta'lim sifatini oshirish va uning monitoringi va boshqaruv tizimini takomillashtirish, oliy ta'lim tizimini globalizatsiya jarayonlariga tayyorlash, ta'lim tizimini moliyalashtirishni takomillashtirish, oliy ta'lim tizimining zamonaviy moddiy-texnik bazasini yaratish ta'lim tizimiga axborot texnologiyalarini joriy etish, ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirish, ijtimoiy kafolatlarni ta'minlash, ilmiy-tadqiqot ishlarini rivojlantirish va ilmiy-pedagogik kadrlarni tayyorlash, moddiy-ilmiy texnik bazani mustahkamlash, innovatsion va integratsion jarayonlarni rivojlantirish, chet el bilan ilmiy aloqalar, fan va ishlab chiqarish va ta'lim tizimi integratsiyasini rivojlantirish, halqaro hamkorlikni rivojlantirish yo'nalishlari bo'yicha vazifalar, ularni amalga oshirish bo'yicha tadbirlar nazarda tutilgan.

Shuni ta'kidlash zarurki, "Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi" O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunini amalga oshirishda asosiy "yo'l ko'rsatuvchi" hujjat hisoblanar ekan, unda jamiyatimizning barcha jabhalariga e'tibor qaratilgan. Shunday ekan, undagi "Ta'lim sohasida ijtimoiy kafolatlarni ta'minlash hamda bu sohani davlat tomonidan qo'llab quvvatlash" deb nomlangan qismida shunday deyiladi. "Alohida e'tiborga muhtoj bo'lgan hududlar»dagi ta'lim muassasalariga alohida e'tibor qaratiladi. Ulardagi bolalarning o'qish, bilim olishlariga birinchi o'rinda sharoit yaratiladi", deb belgilanishi va uning ijrosi ta'minlanishi lozim. Zero, bola huquqlarini ta'minlash ularning yaxshi, sog'lom muhitda o'sib-ulg'ayishi, ta'lim-tarbiyani qulay sharoitlarda olishi zarurdir.

O'zbekiston xalqi o'z oldiga huquqiy-demokratik davlat, fuqarolik jamiyatini bunyod etishni maqsad qilib qo'ydi. "Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi»ning hayotga tadbiq etilishi Xalqaro hamjamiyatda o'z o'rnimizni mustahkam egallashga olib keladi. Chunki, dunyoning bugungi kunimizdagi

taraqqiy etishi harbiy qudratga bog'liq emas, balki intellektual salohiyatda, ilg'or texnologiyalardadir.

Shu o'rinda Prezident Islom Karimovning fikrlarini keltirib o'tish o'rinlidir:

- “Ta’limning Yangi modeli jamiyatda mustaqil fikrlovchi erkin shaxsning shakllanishiga olib keladi. o’zining qadr-qimmatini anglaydigan, irodasi baquvvat iymoni butun, hayotda aniq maqsadga ega bo’lgan insonlarni tarbiyalash imkoniga ega bo’lamiz. Ana shundan keyin ongli turmush kechirish jamiyat hayotining bosh mezoniga aylanadi”⁸

Darhaqiqat, Milliy dastur ta’limning barcha turlarini muvaffaqiyati hayotimizga tadbiq qiluvchi va uning kelgusidagi faoliyatiga ko’maklashishida alohida ahamiyatga ega bo’lgan me’yoriy hujjatdir.

2012 yilning yilning 17 fevralida Toshkentda Prezident Islom Karimov Islom Karimov tashabbusi bilan “Yuksak bilimli va intellektual rivojlangan avlodni tarbiyalash – mamlakatni barqaror taraqqiy ettirish va modernizatsiya qilishning eng muhim sharti” mavzusida xalqaro konferensiya tashkil etildi. Anjumanda ko’plab yirik xalqaro tashkilotlar va moliya institutlari, jumladan, BMT, Osiyo taraqqiyot banki, Jahon banki, Islom taraqqiyot banki vakillari, Buyuk Britaniya, Germaniya, Italiya, Xitoy, AQSH, Janubiy Koreya, Yaponiya, Rossiya kabi dunyoning 48 davlatidan ta’lim tizimi rahbarlari, olimlar hamda mutaxassislar ishtirok etib, uzluksiz ta’lim sohasini rivojlantirish va yosh avlodni barkamol tarbiyalashning milliy modelini yaratishda O’zbekiston tajribasini o’rgandilar. Haqiqatan ham, yurtimizda faol, intiluvchan, iqtidorli va yuksak ma’naviy fazilatalarga ega, zamonaviy bilim hamda kasblarni chuqur egallagan, bugungi va ertangi kunimizning hal qiluvchi kuchi bo’lgan yoshlarni voyaga yetkazish uchun barcha shart-sharoit va imkoniyatlar yaratilgan.

Ta’limni rivojlantirishga yo’naltirilgan xorijiy texnik yordam hajmi o’tgan davrda 500 million dollardan oshib ketdi. Osiyo taraqqiyot bankining 290 million dollar mablag’i Janubiy Koreya hukumatining 110 milliondan ortiq, Jahon bankining 33 million, OPEK fondi, Saudiya fondi, Islom taraqqiyot bankining 42 million, Germaniya hukumatining “KfV” banki orqali yo’naltirilgan qariyb 20

⁸ I.A.Karimov. «Barkamol avlod orzusi». –T., «O’zbekiston Miliy Ensiklopediyasi», 2001 yil, 208-bet.

million va boshqa donorlarning 100 million dollardan ortiq yordami shular jumlasidandir. Prezident Islom Karimov Islom Karimov ta'kidlaganidek, "Bizning mamlakatimizda amalga oshirilayotgan dastur bu – boshqa modellarni qandaydir takrorlash yoki ulardan nusxa ko'chirish emas, aksincha, birinchi navbatda, rivojlangan demokratik davlatlarda to'plangan tajribani o'zida mujassam etgan va ayni paytda shiddat bilan o'zgarib borayotgan hozirgi zamon talablarini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan dasturdir".

Global moliyaviy-iqtisodiy inqirozga qaramasdan, O'zbekiston o'tgan 5 yil davomida 8,5 foizdan kam bo'lmagan barqaror yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlarini saqlab qolmoqda. 2000 yil bilan solishtirganda, yalpi ichki mahsulotning ko'payishi 2,1 barobarni tashkil etadi. Byudjet profitsiti, tashqi qarzning pastligi va valyuta zaxiralarining yetarli darajada bo'lishi ta'minlanmoqda.

"Bugungi kunda ta'lim sohasidagi barcha sa'y-harakatlarimizning dastlabki quvonchli mevasi sifatida bir necha xorijiy tillarda erkin gaplasha oladigan va shu bilan birga, o'z fikrini ona tilida ravon, go'zal va lo'nda ifoda eta oladigan Yangi mutaxassislar avlodini ko'rganda, hech shubhasiz, yurtimizdagi har bir ota-ona, ustoz-murabbiyning, ezgu niyatli har qaysi insonning qalbi g'urur-iftixor tuyg'ulariga to'ladi.

O'zbekistonda ta'lim sektorini moliyalashtirishda byudjet va xususiy manbalar bilan bir qatorda moliya institutlari, xorijiy, xalqaro donorlar tomonidan ko'rsatilayotgan tashqi yordam ham ahamiyatlidir. 2000 yildan 2007 yilgacha ushbu yordam doirasida 1 milliard AQSH dollaridan ortiq umumiy qiymatdagi 122 ta loyiha tatbiq etildi.

Oliy o'quv yurtlarida kadrlar tayyorlash, ta'lim tizimini isloh qilishning jahonda tan olingan, tajribada isbotlangan 4 ta modeli mavjud. Bular AQSH, Fransiya, Germaniya va Yaponiya mamlakatlarining modellaridir. Ular, garchi umumiy qoida va yo'nalishlar bo'yicha bir-biriga yaqin bo'lsa-da, lekin mavjud mamlakatlarning hozirgi iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy holati, milliy xususiyatlari hamda fuqarolarining yashash sharoitidan kelib chiqib, farq qiladi. Masalan, Yaponiya ta'lim tizimida oila omiliga kata e'tibor berilgan. Amerika yoki Fransiya esa mahalliy sharoitdan kelib chiqqan holda pullik maktablar joriy

etilgan. Lekin ayrim mamlakatlarda o'zini oqlagan va samara bergan modellarni o'zga davlatlar uchun to'g'ridan-to'g'ri qo'llab yoki tatbiq etib bo'lmaydi. SHuning uchun ham rivojlangan mamlakatlar tajribalari chuqur o'rganilib, milliy hamda respublikamizga xos bo'lgan xususiyatlar, sharoitlar inobatga olingan holda kadrlar tayyorlash tizimining Yangi modeli ishlab chiqildi. Kadrlar tayyorlash milliy modelining asosiy tarkibiy qismlari: shaxs, davlat va jamiyat, uzluksiz ta'lim, fan va ishlab chiqarish tizimlarining yaxlit ma'rifiy-tarbiyaviy, ijtimoiy-ma'naviy mushtarakligidan tashkil topgan.

2012 yil 16-17 fevral kunlari Toshkentda o'tkazilgan xalqaro konferensiya uzluksiz ta'lim va yosh avlodni barkamol etib tarbiyalashning milliy modelini yaratishda O'zbekiston tajribasini o'rganishga bag'ishlandi. Unda Kadrlar tayyorlash milliy dasturi (1997) deb nomlangan Ta'lim sohasini isloh qilish dasturi mamlakatda Yangi jamiyat qurishning bosqichma-bosqich va tadrijiy prinsiplariga asoslangan iqtisodiy va siyosiy islohotlarning O'zbekiston tanlangan o'zbek modelining ajralmas tarkibiy qismi ekani alohida ta'kidlandi.

Jahondagi taraqqiy topgan demokratik mamlakatlar tajribasini umumlashtirgan va ayni paytda boshqalarning modellarini takrorlamagan holda, ulardan nusxa qilib ko'chirilmagan ushbu dastur o'tmishda majburan singdirilgan komunistik mafkuraning qolip va andozalaridan butunlay voz kechish, odamlarning, birinchi navbatda, unib-o'sib kelayotgan avlodning ongida demokratik qadriyatlarni mustahkamlashga qaratilgan bo'lib, hayotda o'z fikriga, o'z yo'liga va qat'iy grajdanlik pozitsiyasiga ega bo'lgan, har tomonlama yetuk va mustaqil fikrlaydigan shaxsni shakllantirishni maqsad qilib qo'ygan.

Konferensiya qatnashchilari O'zbekistondagi qator umumta'lim maktablari, kasb-hunar kollejlari va akademik litseylar, oliy ta'lim muassasalarida bo'lib, ularning faoliyati bilan tanishdi. Ular yurtimizda Prezident Islom Karimov boshchiligida yosh avlodning har tomonlama barkamol voyaga yetishi yo'lida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar va ularning samarasiga yuksak baho berdilar.

Konferensiya ta'lim tizimining umumiy o'rta ta'limini rivojlantirish, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi samaradorligini oshirish, uning mehnat bozori bilan

aloqasini kuchaytirish, oliy ta'lim tizimini yuksaltirish, ta'lim jarayoniga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish, oliy ta'lim tizimi hamda ilm-fan hamkorligini kuchaytirish va uzluksizligini ta'minlash, ta'lim jarayonida madaniyatning o'rni kabi asosiy masalalar bo'yicha tajriba almashish imkonini berdi.

E'tiborli jihat shundaki, konferensiya ishtirokchilari har kuni o'zlarining Yangi taassurotlarini hayrat bilan so'zlab berdilar. Masalan, Toshkent davlat iqtisodiyot universitetida yaratilgan imkoniyatlar AQSH, Fransiya, Germaniya, Italiya, Buyuk Britaniya, Latviya, Janubiy Koreya, Yaponiya, Hindiston, Malayziya, CHexiya kabi o'nlab mamlakatlar ta'lim tizimi vakillarining havasini keltirdi. Mehmonlar TDIUda 3200 o'ringa mo'ljallangan Yangi bosh o'quv binosi eng zamonaviy kompyuter texnologiyalari bilan jihozlangan va internet tizimiga ulangan auditoriyalar, 1 milliondan ortiq kitob fondiga ega bo'lgan axborot-resurs markazi faoliyati bilan tanishib, ular o'z me'moriy qiyofasi hamda texnik ta'minotga ko'ra dunyodagi eng yaxshi oliy o'quv yurtlaridan aslo qolishmasligiga ishonch hosil qilishdi. Bundan tashqari, universitetda ham elektron, ham kitob shaklida bakalavriat va magistratura fanlaridan yaratilgan 541 nomdagi o'quv-uslubiy majmuani yuqori baholadilar. O'qituvchilarimizning ta'lim jarayonida interfaol uslublardan keng foydalanishayotgani, talabalarimizning qobiliyati, bilimi, ko'plab xorijiy tillarda erkin so'zlasha olishi ham ularda katta taassurot uyg'otdi.

2. O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM TIZIMI VA UNING O'ZIGA XOSLIGI XUSUSIYATLARI

“Oliy ta’lim” atamasi zaminida iqtisod, fan, texnika va madaniyat sohasida faoliyat olib boruvchi, ish mobaynida ilm-fan, madaniyat, texnika yangiliklarini qo’llagan va o’z ustida ishlagan holda nazariy va amaliy muammolarni bartaraf etuvchi yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash tushuniladi.

Oliy ta’limning asosiy maqsadi zamon talablariga javob bera oladigan malakali, raqobatbardosh, yuksak bilimli, oliy ta’lim mutaxassisi talablariga o’zi tanlagan yo’nalishi yuzasidan talabga javob bera oladigan respublikaning ilm-fan, madaniyat, iqtisod, ijtimoiy sohalarini rivojlantirishda o’z hissasini qo’shadigan, mustaqil fikrlaydigan, yuksak ma’naviyatga ega bo’lgan yuqori salohiyatli mutaxassislarni tayyorlashdir.

Oliy ta’lim tizimi quyidagicha tuzilgan:

xususiy yoki davlat qaramog’ida ekanligidan qat’iy nazar ta’limiy hamda kasbga tayyorlash dasturlarini davlat ta’lim standarti asosida tatbiq etuvchi oliy ta’lim muassasalari;

oliy ta’limni rivojlanishiga zarur bo’lgan ilmiy-tadqiqot ishlarini olib boruvchi ilmiy-tadqiqot institutlari;

davlat tomonidan ta’limni boshqaruvchi idoralar, shuningdek, ularga qarashli bo’lgan korxona, tashkilot va muassasalar

Oliy ta’lim ikki bosqichdan iborat: bakalavriat va magistratura.

Bakalavriat — bu to’rt yil davom etuvchi yo’naltirilgan nazariy va amaliy bilim beruvchi oliy ta’limning birinchi bosqichi hisoblanadi. Bakalavr dasturini o’qitish nihoyasiga etgach talaba davlat attestatsiyasining yakuniy xulosasiga muvofiq o’qitilgan yo’nalish asosida “bakalavr” darajasiga loyiq deb topiladi hamda davlat namunasida ko’rsatilgan diplom beriladi.

Magistratura — bu ikki yil davom etadigan aniq yo’nalish asosida nazariy hamda amaliy bilim beruvchi, bakalavrni bitirgachgina tanlov asosida ta’lim olish davom ettirilishi mumkin bo’lgan oliy ta’lim bosqichi.

Magistraturada o'qish yakunlangach bitiruvchilarga davlat attestatsiyasi kommissiyasining yakuniy xulosasiga muvofiq aniq mutaxassisligi ko'rsatilgan "magistr"lik darajasi va magistrlikni tasdiqlovchi davlat namunasida ko'rsatilgan diplom beriladi.

Davlat namunasidagi bakalavr va magistr diplomlari diplom egalariga mutaxassisliklari bo'yicha kasbiy faoliyat bilan shug'ullanish yoki o'quv muassasasida kelgusida o'qishni davom ettirish imkonini beradi.

Oliy ta'lim muassasalari

Oliy ta'lim muassasalari yuridik maqomga ega. Respublikamizda oliy ta'lim muassasalarining quyidagi ko'rinishlari bor:

universitet — oliy ta'lim dasturini bajarishda talabalarga egallayotgan sohasi bo'yicha yoki keyinchalik o'qishlarini davom ettirishlari uchun keng qamrovli bilim berishga e'tibor qaratiladi;

akademiya — oliy ta'lim dasturini bajarishda oliy ta'lim berish bilan bir qatorda keyinchalik o'qishlarini davom ettirishlari uchun aniq bir yo'nalishga tayyorlaydi;

institut — barcha oliy ta'lim muassasalari kabi oliy ta'lim dasturini bajaradi, bilim berishda bir yo'nalishga qaratilgan bilim beriladi.

Oliy ta'lim olish uchun nodavlat muassasalarini tuzishga qonunchilik ruxsat beradi. Ushbu muassasaga davlat akkreditatsiyani attestatsiyadan tegishli tartibda o'tgachgina bersa u o'qitish huquqiga ega.

Oliy ta'lim muassasalarining Attestatsiyasi u davlatga tegishli yoki xususiyligidan qat'iy nazar, kadrlar tayyorlash sifatini nazorat qilish Boshqarmasi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasi tasdiqlagan, Davlat test markazi tomonidan qabul qilingan pedagogik kadrlar va ta'lim muassasalarining attestatsiyadan o'tkazish Nizomi asosida oliy ta'lim muassasalarining professor-o'qituvchilar jamoasi attestatsiyasidan o'tkaziladi. Attestatsiya natijalariga ko'ra istalgan oliy o'quv muassasasi davlat akkreditatsiyasidan mahrum etilishi mumkin.

Eksternat — oliy ta'lim dasturiga muvofiq oliy ta'lim muassasasining o'qitiluvchi tartibini keyingi(joriy va yakuniy) attestatsiyagacha tanlangan yo'nalish (mutaxassislik) bo'yicha mustaqil o'rganish.

Masofaviy ta'lim — asosiy faoliyatdan uzilmagan holda ta'lim muassasasidan uzoqda o'quv dasturidagi mavjud bilimlarni o'zlashtirish. U zamonaviy axborot texnologiyalari va telekommunikatsiyaning texnik vositalaridan foydalanish orqali amalga oshiriladi.

Kunduzgi o'qitish bo'yicha mutaxassislarni tayyorlashning yo'nalishlari ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi.

Oliy ta'limning maqsad va vazifalari

Oliy ta'limning asosiy maqsadi zamon talablariga javob bera oladigan malakali, raqobatbardosh, yuksak bilimli, oliy ta'lim mutaxassisi talablariga o'zi tanlangan yo'nalishi yuzasidan talabga javob bera oladigan respublikaning ilm-fan, madaniyat, iqtisod, ijtimoiy sohalarini rivojlantirishda o'z hissasini qo'shadigan mustaqil fikrlay oladigan, yuksak ma'naviyatga ega bo'lgan yuqori salohiyatli mutaxassislarni tayyorlashdir.

Oliy ta'limning asosiy vazifalariga quyidagilar kiradi:

davlat ta'lim standartiga muvofiq zamonaviy dasturlar asosida o'qitishning sifatini ta'minlash;

oliy malakali ilmiy-pedagogik kadrlarni tayyorlash;

ilm-fan, madaniyat, iqtisodning zamonaviy yutuqlari, mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy istiqbolini yutuqlarini hisobga olgan holda kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish;

oliy ta'limning insonparvarligini ta'minlash maqsadida yoshlar tarbiyasiga milliy istiqlool g'oyasi asosida milliy va umuminsoniy qadriyatlar, Vatanga, oilaga, atrof-muhitga muhabbatni singdirish;

o'qitishning interfaol usullarini, pedagogik innovatsion hamda axborot kompyuter texnologiyalarini, mustaqil ta'lim olish, masofaviy ta'lim tizimini amaliyotga joriy qilish;

oliy ta'limda fan va ishlab chiqarish mexanizmlarining uyg'unligi mexanizmlarini ishlab chiqish va amaliyotda qo'llash;

ilmiy-pedagogik kadrlar va talim oluvchilarning ilmiy- ijodiy faoliyati, ilmiy tadqiqotlari yordamida fan, texnika, texnologiyalarni rivojlantirish, ta'lim jarayoni orqali mamlakat iqtisodining rivojlanishiga hissa qo'shish;

davlat va nodavlat oliy o'quv muassasalarini rivojlantirish asosida ta'lim xizmatlari bozorida raqobatni yuzaga keltirish;

oliy o'quv muassasalarini boshqarish va kengaytirishni takomillashtirish uchun jamoat boshqaruvining vasiylik va kuzatuvchi kengashlarni kiritish ;

ta'lim va kadrlar tayyorlash sifatini tekshirish uchun marketing tadqiqotlarini olib borish, yo'nalishi bo'yicha belgilangan mehnat bilan ta'minlash monitoringini tuzish;

oliy ta'lim sohasida ikki tomonlama foydali xalqaro aloqalarni rivojlantirish.

Oliy ta'lim tuzilishi

Oliy ta'lim tizimi quyidagicha tuzilgan:

davlat va nodavlat oliy ta'lim muassasalarida ta'lim dasturining bajarilishi davlat ta'lim standartiga muvofiq yo'nalishlar va mutaxassisliklar asosida olib boriladi;

ilmiy-tadqiqot muassasalari ilmiy tadqiqot ishlarini oliy ta'limni huquqiy-normativ va ilmiy-metodik jihatdan ta'minlash uchun yuritishadi;

oliy ta'limni boshqarish davlat organlarining vakillari, shuningdek, ularga tegishli korxona, muassasa, tashkilotlar orqali amalga oshiriladi.

Oliy ta'lim ikki bosqichdan iborat: bakalavriat va magistratura.

O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim muassasalarining quyidagi turlari mavjud: universitet, akademiya, institut (ular bilan teng mavqega ega bo'lgan o'quv muassasalari).

Universitet:

oliy va undan keyingi ta'lim uchun ta'limni bir necha yo'nalishda beradi;

turli sohalardagi mutaxassislarning malakasini oshiradi va qayta tayyorlaydi;

fanning turli yo'nalishlarida fundamental va amaliy tadqiqotlarni olib boradi;

ilm sohasi bilan chambarchas bog'liq ilmiy va metodik markaz hisoblanadi.

Akademiya:

ta'lim sohasida ma'lum belgilangan oliy va oliy ta'limdan so'nggi ta'lim berishga mo'ljallangan o'quv dasturini bajaradi;

mutaxassislarning bilimlarini belgilangan tartibda malakasini oshiradi va qayta tayyorlaydi;

fan, madaniyat, san'at sohasida fundamental va amaliy ilmiy tadqiqot ishlarini olib boradi;

o'z faoliyati doirasida etakchi ilmiy, metodik markazi hisoblanadi.

3. NAVOIY VILOYATI OILY TA'LIM MUASSASALARIDA ISLOHOTLARNING AMALGA OSHIRILISHI

Barchamizga ma'lumki, respublikamiz milliy mustaqilligini qaror topshirish nihoyatda murakkab tarixiy va ijtimoiy siyosiy sharoitga to'g'ri keldi. Bu jarayonda esa mulkchilikning yagona davlat monopoliyasiga asoslangan shaklidan ko'p ukladli shakliga o'tish, shuningdek, huquqiy demokratik davlat qurish va erkin fuqarolik jamiyatini shakllantirishni, o'z fikr va dunyoqarashiga ega bo'lgan kadrlarni tarbiyalash zamon talabi edi. Shunday ekan, ushbu jarayonda ta'lim tizimini tubdan isloh qilish, dunyoning rivojlangan davlatlari bilan ushbu sohada hamkorlikni kuchaytirish eng muhim vazifalardan biri bo'lib turardi. Zero, Prezident Islom Karimov ta'kidlaganlaridek, - "yosh respublikamiz mustaqilligiga rahna solishi mumkin bo'lgan ichki va tashqi salbiy omillar fuqarolarning hushyor bo'lishlari, vatanparvarlik ruhi bilan nafas olishlari, harakat, faoliyat yo'nalish belgilari hayot – mamot masalni bo'lib turibdi. Bularning barchasi nafaqat iqtisodiy, siyosiy sohada, balki ma'naviy-ma'rifiy jabhalarda, jumladan uning tarkibiy qismi bo'lgan ta'lim – tarbiya tizimida jiddiy islohatlar o'tkazishni va bunda inson shaxsi, o'z ichki salohiyotini eng ko'p darajada namoyon eta oladigan muhitni yaratishni talab etmoqda"⁹ deydi.

⁹ Karimov I.A. Barkomol avlod orzusi. - T., O'zbekiston milliy entsiklopediyasi. 2000 yil. 10 bet.

Mamlakatimiz o'z davlat mustaqilligini qo'lga kiritishi bilan barcha javhalarda bo'lgani singari ta'lim sohasida ham rivojlanish uchun qulay shart-sharoit va muhit yaratildi. Bu esa o'z navbatida jamiyatimiz buyuk kelajakka intilayotgan davlatimiz zimmasiga juda katta vazifalar va mas'uliyat yukladi.

Istiqlol yillarida mamlakatimizda ta'lim tizimini isloh qilish, milliy kadrlar tayyorlashni zamon talablari darajasiga ko'tarish masalasiga jiddiy e'tibor qaratila boshlandi. 1997 yil 29 avgust O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining IX sessiyasida yangi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va Kadrlar tayyorlash milliy dasturi qabul qilindi¹⁰. Kadrlar tayyorlash milliy dasturida mamlakatimizda ta'lim islohotlarini yanada chuqurlashtirish vazifalari va dasturlarni ruyobga chiqarish bosqichlari asoslab berildi. Dastur asosida kadrlar tayyorlashning "milliy model"i yaratildi. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi O'zbekistonning strategik maqsadi rivojlangan demokratik davlat barpo etish taraqqiy etgan mamlakatlar hamjamiyatining teng huquqli a'zosiga aylanishning ifodasidir. Ana shu ulug'vor maqsaddan kelib chiqib, "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" uzluksiz ta'lim tizimi orqali har tomonlama kamol topgan shaxsni shakllantirishni vazifa qilib qo'yadi.

Viloyatda Navoiy davlat pedagogika instituti va Navoiy davlat konchilik institutlari faoliyat ko'rsatadi. Navoiy davlat pedagogika instituti 1983 yil Navoiy shahrida Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika institutining Navoiy filiali tashkil etilgan edi. Unda o'sha vaqtda "Umumtexnika fanlari va mehnat ta'limi", "Milliy maktablarda rus tili va adabiyoti o'qituvchisi", "Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi", "O'zbek tili va adabiyoti o'qituvchisi" ta'lim yo'nalishlarining kunduzgi, sirtqi va kechki bo'limlari faoliyatini boshlagan edi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 1992 yil 28 fevraldagi Farmoni bilan ushbu filialga Navoiy davlat pedagogika instituti maqomi berildi. Bugungi kunda mazkur institut Respublikaning etakchi pedagogika oliy o'quv yurtlaridan biriga, viloyatning ilm-fan, ma'naviyat va ma'rifat markaziga aylandi.

¹⁰ O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining axborotnomasi. - Toshkent:1997.№9.-B.225.

Institut Rossiya Federatsiyasining M.Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti, Bolgariya Respublikasining Varna iqtisodiyot universiteti, Qozog'iston Respublikasi Olmaota industrial-pedagogika akademiyasi, Turkiston Qozoq-turk universiteti, Chimkent davlat universiteti kabi xorijiy davlatlarning oliy o'quv yurtlari va ilm-fan markazlari bilan pedagogik kadrlar tayyorlash, o'qituvchilarning malakasini oshirish, qayta tayyorlash, o'quv-metodik ishlar yaratishda hamkorlik qilish, ilmiy-tadqiqot ishlarini amalga oshirish, seminar va konferentsiyalar o'tkazish, hamkorlik loyihalarida ishtirok etish to'g'risida shartnomalar tuzgan. Oliy o'quv yurtlarini o'rtasidagi hamkorlik aloqalarini yanada kengaytirish, yangi hamkorlar topish yuzasidan samarali ishlar qilinmoqda. Bu borada Seul milliy pedagogika universiteti bilan o'rnatilgan hamkorlik aloqalarini misol qilishimiz mumkin. 2009 yilning 28 sentyabr kuni Koreya Respublikasining Seul shahrida Navoiy davlat pedagogika instituti va Seul milliy pedagogika universiteti o'rtasida o'zaro hamkorlik memorandum imzolandi¹¹.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 1995 yildagi № 172-sonli, O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligining mazkur yildagi № 145-sonli buyruqlari bilan o'zbekistonlik yoshlar Qozog'iston Respublikasi oliy o'quv yurtlariga o'qishga yuborilgan. Jumladan, pedagogika yo'nalishlari bo'yicha Navoiy davlat pedagogika institutidan Turkiston shahridagi xalqaro Qozoq-Turk universitetining matematika fakultetiga ikki nafar, qozoq tili va adabiyoti fakultetiga uch nafar, Chimkent jismoniy tarbiya pedagogika institutining biologiya fakultetiga ikki nafar, jismoniy tarbiya fakultetiga bir nafar, pedagogika va BTUga to'rt nafar, Olmaotadagi qozoq ayollar pedagogika institutining pedagogika-psixologiya fakultetiga uch nafar, jami o'n besh talaba Qozog'iston Respublikasi oliy o'quv yurtlariga o'qishga yuborilgan.¹²

Institutda xalqaro ilmiy-amaliy konferentsiyalar, uchrashuvlar tashkil etib kelinmoqda. Jumladan, 2009 yilning 11 noyabr kuni Navoiy davlat pedagogika

¹¹ Navoiy davlat pedagogika instituti joriy arxiv materiallari.

¹² O'zbekiston Respublikasi XTV joriy arxivi, № 1, № 384 – ish, 179 – 180 – varaqlar.

institutida “Hindiston-buyuk mamlakat” mavzuida ilmiy-amaliy konferentsiya bo’lib o’tdi. Konferentsiyada Hindistonning O’zbekistondagi Favqulodda va muxtor elchisi, professor Said Manal Shoh Alqodiriy, La’l Bahodir Shastri nomidagi Hindiston-O’zbekiston milliy madaniy markaz direktori, doktor Nasir Raza Xon, shu markaz o’quvchisi Shari Sandep Vankhedelar qatnashdilar. Konferentsiya yakunida institut professor-o’qituvchilarining hindistonlik mehmonlar bilan o’zaro hamkorlik munosabatlarini o’rnatish masalalari to’g’risida muzokara bo’lib o’tdi. Shuningdek, Germaniya Akademik Almashinuvining (DAAD) O’zbekistondagi Axborot markazi rahbari Manya Xussner (2008 yilda) va Katya Dooze xonimlar (2009 yilda) bilan “Germaniyadagi DAAD ning stipendial va grantlar to’g’risida” uchrashuvlar bo’lib o’tdi.

Hamkorlik doirasida “Iste’dod” jamg’armasi tanlovi asosida keyingi to’rt yil ichida A.Raxmonova va L.Qo’ldoshevlar Moskva davlat universitetida, I.Kamolov Leningrad davlat universitetida, N.Hotamova Malayziyaning Selanogor shahridagi Shoh Alam nomidagi MARA texnologiya universitetida, N.Murodova, T.Erdonov, B.Jumaboev, F.Aminovalar “umumiy o’rta ta’lim fanlarini o’qitishda zamonaviy ta’lim metodlarini qo’llash”ni o’rganish yo’nalishlarida Germaniya oliygohlarida, A.Aminova Shanxay universitetida ta’lim olib malakalarini oshirdilar. Bundan tashqari, Evropa hamjamiyati TEMPUS dasturining VM T077A06 “EFGE: Universitet boshqaruvi bo’yicha kadrlarni tayyorlashni takomillashtirish” loyihasi doirasida O’.Sherqulov 2008 yilda Frantsiyaning Grenobl shahridagi Per Mendes nomidagi universitetda malaka oshirish kurslarida qatnashdi.

Viloyatda konchilik va metallurgiya sanoati sohasidagi korxonalar hamda barpo etilayotgan yangi sanoat korxonalarini etuk va malakali mutaxassis kadrlar bilan ta’minlash maqsadida 1963 yil Navoiy shahrida Toshkent politexnika institutining kechki o’quv punkti ochildi. 1966 yil esa u ToshPIning umumiy texnika fakultetiga, 1981 yildan boshlab ToshPIning filialiga aylandi.¹³

¹³ Odinaeva Z. Qizilqum saxrosida bahor. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2004. -B.118.

Respublika Vazirlar Mahkamasining 1995 yil 3 iyundagi Qarori bilan Respublikadagi barcha oliy o'quv yurt filliallari tugatilib, shu jumladan, Toshkent davlat texnika universiteti Navoiy filiali ham tugatilib, bu filial bazasida Navoiy texnika kolleji ochildi.

Kon-metallurgiya majmuining rivojlanishi va foydali qazilmalarni qazib olish hamda qayta ishlash sanoati uchun yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash zaruratidan kelib chiqib O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1995 yil 7 iyuldagi qarori bilan Navoiy davlat konchilik instituti tashkil etildi.

Hozirda institutda 5 ta fakultet: Navoiy shahrida "Konchilik", "Kimyo-metallurgiya" va "Elektro-mexanika" fakultetlari, Zarafshon shahrida "Zarafshon umumtexnika" fakulteti, Olmaliq shahrida "Olmaliq kon-metallurgiya" fakulteti, 20 ta kafedra faoliyat yuritmoqda. 11 ta ta'lim yo'nalishi bo'yicha bakalavriat, 5 ta ta'lim mutaxassisligi bo'yicha magistratura mavjud.

Navoiy davlat konchilik instituti Toshkent davlat texnika universiteti, Toshkent moliya instituti, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Buxoro oziq-ovqat va engil sanoat texnologiyasi instituti, Buxoro davlat universiteti kabi respublikamizning oliy ta'lim muassasalari bilan har tomonlama aloqalar o'rnatgan.

Ta'lim tizimini takomillashtirish va uni jahon andozalari darajasiga ko'tarish, malakali ilmiy-pedagogik kadrlarni tayyorlash, xorijiy ta'lim muassasalari bilan o'zaro manfaatli aloqalar o'rnatish borasida institutda salmoqli ishlar amalga oshirilmoqda. Xalqaro hamkorlik doirasida 2012 yil holatiga ko'ra, institut Moskva davlat konchilik universiteti, Moskva davlat po'lat va qotishmalar instituti, Moskva davlat geologiya-qidiruv universiteti, Ural davlat texnika universiteti, Ural konchilik universiteti, Ukraina milliy konchilik universiteti, Tomsk politexnika universiteti, Novosibirsk davlat texnika universiteti, Rossiya Fanlar Akademiyasi Sibir bo'limiga qarashli Hisoblash texnologiyasi instituti, Germaniyaning Frayberg konchilik akademiyasi, Shanxay universitetining Xalqaro aloqalar kolleji, Janubiy Koreyaning Dongguk Universtiy Gyongju Campus in South Korea, Italiyaning Turin politexnika

universiteti¹ kabi qator oliy ta'lim muassasalari bilan bitim va shartnomalar imzolagan. Ana shu shartnomalarga muvofiq Rossiya Federatsiyasining Moskva davlat konchilik universiteti, Moskva davlat po'lat va qotishmalar instituti, Moskva davlat geologiya-qidiruv universiteti, Ural davlat texnika universiteti, Ural konchilik universitetining etakchi professorlari har yili institut talabalariga ma'ruzalar o'qish uchun muntazam taklif qilinadi.

Navoiy kon-metallurgiya kombinati hamkorligida institutda konchilik sohasini yuksaltirish masalalariga bag'ishlangan ilmiy konferentsiyalar Moskva va Navoiy shaharlarida Rossiya Fan va ta'lim vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Oliy va O'rta maxsus ta'lim vazirligi O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi, Patris Lumumba nomidagi Rossiya Xalqlar do'stligi universiteti, Navoiy konchilik instituti hamkorligida har ikki yilda muntazam o'tkazish an'anaga aylangan. Bunday hamkorliklar ta'lim samaradoligining rivojlanishiga, talabalar bilim salohiyatining oshishiga yordam bermoqda. Shu bilan birga, talaba yoshlar O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Iste'dod" jamg'armasi grantlari sovrindorlari sifatida har yili bir qancha mamlakatlarining Oliy o'quv yurtlarida malaka oshirib kelmoqdalar. 2004-2006 yillarda institutning 21 nafar professor-o'qituvchilari jamg'arma granti sovrindorlari bo'lishdi va Rossiya, Xitoy, Hindiston kabi davlatlarning etakchi oliy ta'lim muassasalarida malaka oshirib qaytishdi. Keyingi yillarda bu ko'rsatkich ancha ortgan.

XULOSA

O'zbekiston mustaqillikka erishgan dastlabki kunlardan oq barcha sohalarda bo'lgani kabi ta'lim sohasini rivojlantirish, yosh avlodni har ma'nan ham jismonan etuk kadrlar etib voyaga etkazishga alohida e'tibor qaratilib kelinmoqda. Shu maqsadda 1992 yilda ta'lim to'g'risida qonun qabul qilindi va 1997 yil 29 avgustda "Ta'lim to'g'risidagi qonun"ning yangi tahriri va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" qabul qilinishi ta'lim tizimini takomillashtirish va rivojlantirish uchun katta imkoniyatlarni yaratdi.

O'zbekistonda olib borilayotgan ta'lim sohasidagi tub islohatlar o'ziga xos demokratik umummilliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida tashkil topgan. Bu xaqda to'xtalib, Prezidentimiz I.Karimov: "Ta'lim-tarbiya islohoti haqida gapirar ekanmiz, uning mazmunini lo'nda qilib ifoda etish mumkin: bizga bitiruvchilar emas, maktab ta'limini ko'rgan shaxslar kerak... Ishonchim komil: agar bu islohotni muvaffaqiyatli ravishda amalga oshira olsak, tez orada biz hayotimizdagi ijobiy ma'nodagi "portlash efekti"ga ya'ni uning samarasiga erishamiz", deb ta'kidlagan edi. Komil ishonch bilan aytish mumkinki, O'zbekiston bugun yoshlar ta'limini rivojlantirish sohasida bu yo'ldan dadil bormoqda.

O'zbekistonda ta'lim sohasida olib borilayotgan islohotlarni jahon miqyosida targ'ib etish, bu borada jahon amaliyotidan foydalanish va xalqaro hamjamiyat bilan bu borada hamkorlikni yo'lga qo'yish maqsadida 2012 yil 16-17 fevral kunlari Toshkentda "Yuksak bilimli va intellektual rivojlangan avlodni tarbiyalash – mamlakatni barqaror taraqqiy ettirish va modernizatsiya qilishning eng muhim sharti" mavzusida xalqaro konferentsiya bo'lib o'tdi. Ushbu konferentsiyada e'tirof etilganidek, mamlakatimizda 12 yillik majburiy bepul ta'lim olish hamda muhtaram Prezidentimiz ta'kidlaganlaridek, O'zbekistonda ta'lim sohasini rivojlantirish va isloh etishga yo'naltirilayotgan yillik xarajatlar yalpi ichki mahsulotning 10-12 foizini tashkil etayotgani va bu tizimning Davlat byudjeti xarajatlaridagi ulushi 35 foizdan ortig'ni tashkil etishi o'z-o'zidan mazkur sohaga qaratilayotgan ulkan e'tiborning yaqqol tasdig'i hisoblanadi.

Navoiy viloyatida oliy ta'limning rivojlanishini tarixi va bugungi rivojlanish istiqbollari tahlil qilgan holda quyidagi takliflarni ilgari suramiz:

Birinchidan, viloyat oliy ta'lim muassasalarining xalqaro aloqalarini yanada kengaytirish;

Ikkinchidan, viloyatning iqtisodiy-industrial imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda ushbu viloyatda yangi oliygoh ochish yoki etakchi oliygohlarning filiallarini tashkil etish;

Uchinchidan, o'quv jarayonini va pedagogik texnologiyalarni takomillashtirish bo'yicha eng yaxshi loyihalarni tayyorlagan pedagoglarga tanlov asosida pedagogik grantlarni berishni kengaytirish;

To'rtinchidan, viloyatdagi ushbu ikki oliy ta'lim muassasalarining fan va texnologiyalar bilan aloqasini kengaytirish maqsadida viloyatdagi korxona va tashkilotlar bilan shartnomalar tuzib zarur maqsadli kadrlar tayyorlash va boshqalar.

FOYDALANILGAN MANBA VA ADABIYOTLAR RO'XATI

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2010
2. “Ta’lim to’g’risida”gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni G’G’ O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi. Toshkent, 1997-yil. 9-son.
3. “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to’g’risida”gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni // O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi. Toshkent, 1997-yil. 11-12-son.
5. Karimov I.A. O'zbekiston: milliy istiqlol, iqtisod, siyosat, mafkura. 1-jild. - Toshkent: O'zbekiston, 1996. – 364 b.
6. Islom Karimov. Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori.- Toshkent: SHarq, 1998. 3-19-b.
7. Karimov I.A. Demokratik islohatlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini shakllantirish – mamlakatimiz taraqqiyotining asosiy mezonidir. 19-jild. - Toshkent: O'zbekiston, 2011. – 360 b.
8. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat - yengilmas kuch. - Toshkent: Ma’naviyat, 2008. –176 b.
9. Karimov I. A. O'zbekiston mustaqillika erishish ostonasida. – Toshkent: O'zbekiston, 2011.
10. Karimov. 2012 yil Vatanimiz taraqqiyotini Yangi bosqichga ko’taradigan yil bo’ladi G’G’ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimovning 2011 yilning asosiy yakunlari va 2012 yilda O'zbekistonni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning ustuvor yo’nalishlariga bag’ishlangan Vazirlar Mahkamasining majlisidagi ma’ruzasi // T.: O'zbekiston, 2012, 15-bet.
11. Prezident Islom Karimov Islom Karimovning “Yuksak bilimli va intellektual rivojlangan avlodni tarbiyalash mamlakatni barqaror taraqqiy ettirish va modernizatsiya qilishning eng muhim sharti” mavzusidagi xalqaro konferensiyaning ochilish marosimidagi nutqi G’G’ Xalq so’zi, 2012 yil 18 fevral.
12. Yo’ldoshev J. Ta’limimiz istiqloli yo’lida. – Toshkent: SHarq, 1996.
13. Sobirov B. Ta’lim tizimi takomillashmoqda // O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi. - Toshkent, 2008. № 6 son. - B. 41-43.
14. Qurbonov SH. Barkamol avlod orzusi (“Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” ni amalga oshirish borasidagi publitsistik mulohazalar). - Toshkent: SHarq, 1999. - 184 b.
15. www.navoiy.uz. – Navoiy viloyati hokamligi rasmiy sayti
16. www.uza.uz. – O'zbekiston Respublikasi Axborot agentligi rasmiy sayti.
17. http://uz.wikipedia.org/wiki/Navoiy_viloyati.